

og bœðil

At liva av at vera rithøvundur er ikki lætt nakrastaðni á fold, men at royna tað í Føroyum má metast sum nærum óðamannaverk. Kortini er tað júst tað sum Jens Pauli Heinesen hevur gjørt síðani 1970, tá ið hann 38 ára gamal fór frá sum lærari. Virkin hevur hann verið, og bókatalið liggur um tey 30. Jógvan Isaksen skrivar um skaldsøgur og søgur eftir Jens Paula Heinesen

num. Skemt, sum fer út um alt mark, hóskar væl at lesa upp seinasta skúladag fyri jól. Lisnar í útvarpinum av høvundinum sjálvum hava tær eisini verið væl fagnaðar. Fleiri av søgunum eru eisini bæði stuttligar og nágreinligar í lýsingini av føroyska samfelagnum, av slatri, øvund og kegli.

Ein persónur, sum ofta fær gongd á tilbúðurnar í skemtisøgunum, er Sámál Mathias, kallaður rekamaðurin, og næsta skaldsøgan - hon er frá 1977 - eitur júst »Rekamaðurin«.

Her droymir Sámál Mathias um at finna tann stóra rekaskattin, og eins og høvudsøgnin er maniskur á hesum økinum, so er frásøguhátturin tívandi og pøstur við nógvum skjóttum endurtøkum og føstum máliskum, so at innihald og frásøguháttur hóska til hvørt annað. Vandi er kortini fyri, at frásøguhátturin mótir lesaran, og hann hóskar ivaleyst best til at verða lisin upp.

Skaldsøgan brúkar rekamannin Sámál Mathias sum mynd av menniskjans treysti og viljastyrki, men samstundis sum eitt skemtiligt dømi um, hvussu krøkin menniskjað er. Sámál Mathias umboðar dreymarnar, vónirnar um at eydnan biðar fyri framman stavn, beint hinumegin fjallið ella nesid.

Angistin

Í savninum »Dropan í lívins havi« frá 1978 eru eftir minni meting fleiri av teimum alrabestu søgunum hjá Jens Paula Heinesen. Tittulin stavar frá søguni »Tað stóra verkið«, ið er um Sylvestur, hvørs lívsendamál er at ganga aftur og fram millum tveir býlingar. Ein mynd av virkisfýsni í tómgongd, úttan endamál, kanska tí tú ongantíð hevur gjørt tær tað greitt, ella kanska er tað ein umskapan av lívsmegini sum endurgjald fyri eitt miseydnad lív - ella eitt sindur av báðum. Hesi óeydnismenniskir, ið ikki vilja líva lívið í eyguni og tí hava mist samband við tað, eru dropan í lívins havi.

Tær sjey fyrstu søgurnar eru endurminningar, sum í tíð røkka frá smádronginum, sum spælir og er við í arbeiðnum hjá teimum vaksnu, til hesin fermdur fer

úr bygdini. Serliga verður greitt frá hugleiðingunum hjá dronginum um ymisk fyrbrigdi og grundleggjandi tilverukor hjá menniskjanum.

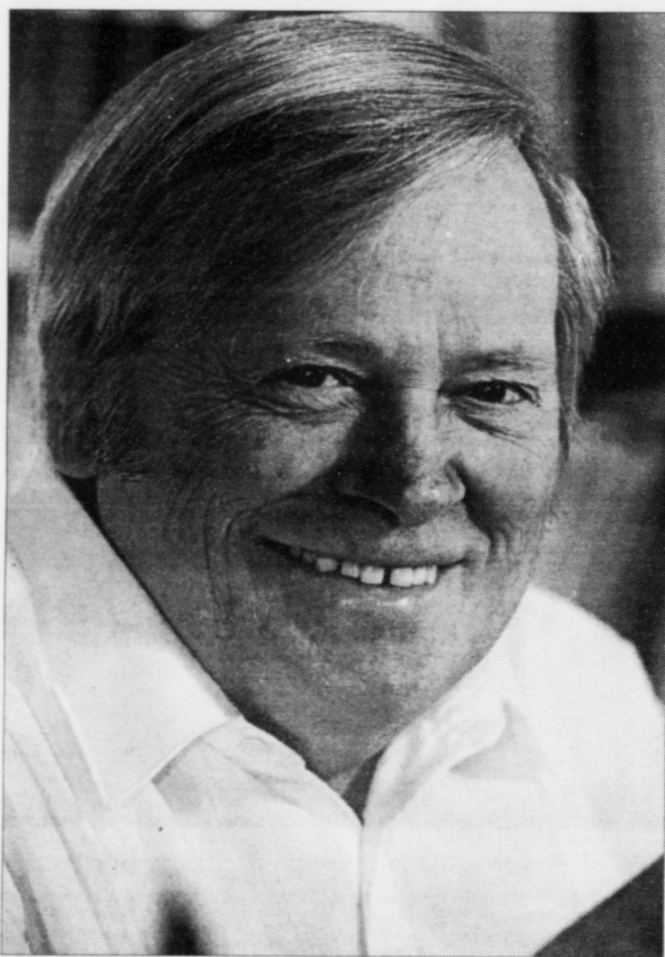
Í søgunum verður eisini sagt frá, hvussu allar verur líða av angist, heilt frá reyðmaðkinum um hestin og til smádrongin, meðan tey vaksnu hava frægari møguleika at doyva angistina. Fyribils í hvussu er. Hetta er upprunaangistin, sum hevur verið í okkum, frá tí vit ikki høvdu meira medvit enn forfaðir okkara, áður nevndi reyðmaður. Tann angistin, Jens Pauli Heinesen vísir okkum á, er lík fatanini, sum Søren Kierkegaard leggur fram. At angistin ikki hevur nakað við ítökilig ytri viðurskiftir at gera, men altíð visir inn í okkum, og at allir skapningar líða av angist.

Longsta stuttsøgan, »Hetja í hjartasorg«, er um Lísibittu, sum verður oyðiløgd og avlagd av tí sekt-eriska heiminum. Hennara sálarlív er kryplað av bronglaðari trúgv. Hon er sum ein eingil í eygunum á mammuni og samkomuni, men í skúlanum er hon tann mest forgjörði av øllum næmingunum.

Tittulin sipar tó ikki til Lísibittu, men til læraran, Petur Oskar, sum hvønn dag møtir upp í skúlanum til eitt helviti av óargaungum, og heima hevur eina konu, sum ikki vil hava, at hann nertir við hana, og sum at enda stingur av við einum tung-utalari, ið gjarna má meira enn nerta við hana. Í endanum á søguni letur høvundurin profetin Geirmund - vit kenna hann úr »Frænr eitur ormurin« - svara spurninginum, hví tað gongur, sum tað gongur: »Pinkubyrin er böhilin. Dømi hann, harra dómar«.

Sálarfrøði

Skaldsøgan »Tey telja sær gudar« frá 1979 er ein vanlig menniskir, ið hava ilt við at fóta sær í lívinum. Har eru teir triggir brøðurnir Leonardo, Rubens og Pikasso, synir ein miseydnad og forfjónaðan listamann, sum hevur givið teimum hesi mætu nøvn, í tí vón at eitt sindur av hugflognum hjá teimum, ið upprunaliga bör- um nøvnini, skuldi koma honum til góðar. Nøvnini gerast



brøðrunum ein kleppur, bæði tí tey eru óvanlig, og tí gera munin millum dreyum og veruleika enn greiðari.

Ein lyktil at skilja skaldsøguna er úttan iva tankar-nir hjá sálarfrøðinginum Alfred Adler. Adler er ikki samdur við Freud í, at neurosir stava frá tí kynsliga, men vil vera við, at undirlutakenslur eru tann veruliga orsök. Teir triggir brøðurnir í skaldsøguni gerast dømi um ymiskar hettir at vinna á undirlutakenslunum.

Tittulin stavar frá tí føroysku brúðarvisuni: »Tey telgdu sær gudar og settu á fjøl«. Høvundurin vil vísa á tað vitleysa í at gera sær

gudar, uppfinna teir, tí vit ikki tora at liva fyrriuttan.

Tølandi barndómur

Er »Frænr eitur ormurin« høvudsverkið í fyrstu helvt av skaldskapinum hjá Jens Paula Heinesen, so eru tey sjey bindini við felagsheiti-num »Á ferð inn í eina endaliga søgu« 1980-92 so avgjørt høvudsverkið í aðru helvt av skaldskapinum. Tað er somuleiðis rúgvismikla verk í føroyskum bókmentum. Tey fyra fyrstu bindini, »Nú ert tú mansbarn á foldum« 1980, »Lýsir nú fyrri tær heimurin« 1981, »Leikur tín er sum hin ljósi dagur« 1982 og

Seinastu 27 árin hevur Jens Pauli Heinesen starvast sum rithøvundur burturav

»Markleys breiðist nú fyrri tær fold« 1983, eru um uppvøkturin hjá einum smádrongi á bygd í 30unum og 40unum.

Undirtittulin ella felagsheitið visir til tann óendaliga lívsringin, sum byrjar og endar til allar tíðir, og sum tí samstundis hvørki hevur byrjan ella enda. Sagan sigur frá dronginum Hugin, sum er hugtak av einum smádrongi í føroyskari bygd í 30unum og hansara hertøku av umheimi-

num. Drongurin umboðar á ein hátt allar smádreingir í hesum tíðarskeiði, meðan hann samstundis er eitt sindur øðrvísi, hann hevur nevniliga verið í hóslog við huldulók, tá ið hann var pinkulitil. Hendan upplivingin fer ongantíð frá honum, og hvørja ferð onkur sigur »kom við«, eins og stíðonar hann og vil ikki við, men fer kortini. Og viðhvørt, meðan hann spælir, koma kenslurnar frá tí gátuføru útferðini við huldulókunum yvir hann.

Tað, sum er dronginum fyri, er ein hálvverulig dreydamynd, ein myta um smádrongin, ið fær samband við tær loyniligu kreftirnar í náttúruni, sum bæði geva honum »ógreiniliga angist« og líka so ógreiniliga »gævulyst«. Hetta kann tulkast sum listin, ið lokkar við upplivingum handan tær, sum vanlig menniskir kenna til, men eisini við sorgum, sum eru stórra og djúpari enn vanligt. Tá ið tú bindur teg at hesum kreftum, kanst tú aldrin reiðiliga venda aftur og vera heilt sum hini, tú ert merktur fyri lívið.

Skaldsøgurnar eru ein frálík lýsing av tí, ein drongur upplivir undir sínum uppvøxtstri á bygd, men tær eru ikki bert ein avmyndan av menningini hjá dronginum, men eisini ein rættiliga nágreinilig lýsing av bygdarlívinum í hesum tíðarskeiði, og einstøk brot kunnu kallast fólkalívsmyndir.

Temu úr teimum undanfarnu bókunum ganga aftur; m.a. óndskapurin, sum stavar frá minnilutakenslum, tann miskunnarleysa náttúran og drongurin sum upp-dagar tíðina. Tað er ein avgerandi uppliving fyri hann, at alt einaferð heldur uppát, at hann bert fer at fáa eitt lítið brot av ævinleikanum. Hann gerst í fyrstani glukkuligur, tá ið hann hugsar um, at øll tær, hann kennir, fara at hvørva, men so liðandi heldur hann seg kunnu sættast við hesi grundkor. Men so títt og knapt mamm-an ella pápin broytast tað minsta, vil hann ikki kennast við tær. Tey skulu altíð vera tær sømu.

Kynslívið er eisini ein týðandi táttur í bókunum, og drongurin hugsar nógv um hetta - úttan at hann í fyrstani veit, hvat tað er -